

ΕΘΝΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

ΑΨΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΔΕΛΤΙΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ ΑΨΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Μαλεβιζιώτης

1. Σύντομη παρουσίαση του στοιχείου Ψλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς

α. Με ποιο όνομα αναγνωρίζεται το στοιχείο από τους φορείς του:

Μαλεβιζιώτης.

β. Άλλη/-ες ονομασία/ες:

Στην επαρχία Μαλεβιζίου του Ν. Ηρακλείου απαντά και ως Μαλεβιζιώτικος και Μαλεβιζιώτικος χορός(Αετουδάκης,1982), καθώς επίσης και ωςΜαλεβιζιώτης (Αλιγιζάκης, 2005). Στο μεγάλο Κάστρο, σημερινή πόλη Ηρακλείου, ο χορός καλείται Καστρινός, Πηδηχτός, Καστρινός Πηδηχτός (Αετουδάκης,1982&Νικολακάκης,2008). Στη δυτική Κρήτη και συγκεκριμένα στον νομό Χανίων ο χορός απαντά ως Καστρινή Σούστα (Τσουχλαράκης, 2000&Νικολακάκης, 2008). Τέλος, γίνεται αναφορά του χορού ωςΚρητικός(Αλιγιζάκης, 2008).

γ. Σύντομη Περιγραφή(έως 50 λέξεις):

Χορός κυκλικός και ζωηρός. Χορεύεται από άντρες και γυναίκες, με πιασμένες παλάμες, σε ρυθμό 2/4, με συνοδεία λύρας ή βιολιού, λαγούτου, μαντολίνου ή ασκομαντούρας. Είναι συνδεδεμένος με την παράδοση, την πολιτιστική ταυτότητα και όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής των Κρητών και ειδικότερα των Μαλεβιζιωτών, καθώς στην επαρχία Μαλεβιζίου διαμόρφωσε την τελική του μορφή.

δ. Πεδίο ΑΠΚ

- προφορικές παραδόσεις και εκφράσεις
- ◆επιτελεστικές τέχνες
- ◆κοινωνικές πρακτικές-τελετουργίες-εορταστικές εκδηλώσεις
- γνώσεις και πρακτικές που αφορούν τη φύση και το σύμπαν
- τεχνογνωσία που συνδέεται με την παραδοσιακή χειροτεχνία
- άλλο¹

ε. Περιοχή όπου απαντά το στοιχείο:

Το στοιχείο αρχικά απαντάται στον Καλλικρατικό Δήμο Μαλεβιζίου –πρώην επαρχία Μαλεβιζίου– με διακριτές παραλλαγές στον νομό Ηρακλείου. Χορεύεται σε όλη την Κρήτη, με κύρια παρουσία στην κεντρική και ανατολική, σε όλη την Ελλάδα, καθώς και από τον απόδημο ελληνισμό, μέσω της εκμάθησης ή επιτέλεσης της κρητικής χορευτικής παράδοσης.

στ. Λέξεις-κλειδιά²:

Μαλεβιζιώτης, Μαλεβιζιώτικος χορός, Καστρινός Πηδηχτός, μουσικοχορευτική παράδοση κεντρικής και ανατολικής Κρήτης

2. Ταυτότητα του φορέα του στοιχείου ΑΠΚ

α. Ποιος/-οι είναι φορέας/-είς του στοιχείου;

Φορείς του στοιχείου είναι όλοι όσοι χορεύουν τον Μαλεβιζιώτη, τόσο οι Κρητικοί, όσο κι εκείνοι που μετοίκησαν σε Αθήνα, Αμερική και Αυστραλία και εξακολουθούν να επιτελούν τον χορό ως στοιχείο της συλλογικής τους μνήμης και πολιτιστικής τους ταυτότητας. Φορείς του στοιχείου είναι όλοι οι κάτοικοι της Επαρχίας Μαλεβιζίου, των οποίων η πολιτιστική ταυτότητα χαρακτηρίζεται πρωτίστως από τον χορό, όπως διαμορφώθηκε στην περιοχή τους και εξελίχθηκε μέσα στα χρόνια.

Επιπλέον, φορείς του στοιχείου είναι οι χορευτές, οι χοροδιδάσκαλοι και οι οργανοπαίχτες, που δραστηριοποιούνται όχι μόνο στην Κρήτη αλλά και στην

υπόλοιπη επικράτεια, αλλά και οι μελετητές, οι οποίοι συμβάλλουν στην καταγραφή και διαφύλαξη του χορού.

Τέλος, πολιτιστικοί και χορευτικοί σύλλογοι στην Ελλάδα και το εξωτερικό φροντίζουν με μεθοδικό τρόπο για τη διαφύλαξη, την ανάδειξη και την προβολή του Μαλεβιζιώτη σε τοπικό και υπερτοπικό επίπεδο.

β. Έδρα/τόπος³

Αρμόδιο/-α πρόσωπο/-α:

- Μενέλαος Μποκέας

Ιδιότητα: Δήμαρχος Μαλεβιζίου

Διεύθυνση: Πλατεία Μιχ. Κατσαμάνη, Γάζι , ΤΚ: 714 14

Τηλ: 2813 400600 FAX 2810 822123

e-mail: mbokeas@malevizi.gr, grammateia@malevizi.gr

- Κωστής Φαραζάκης

Ιδιότητα: Πρόεδρος Τοπικής Κοινότητας Κορφών Μαλεβιζίου

- Πελαγία Φασουλάκη

Ιδιότητα: Πρόεδρος Τοπικής Κοινότητας Κρουσώνα

e-mail: fasoulaki.pelagia@gmail.com

- Κωνσταντίνος Περάκης

Πολιτιστικός Σύλλογος Δαμάστας

e-mail: sylogosdamastas@yahoo.gr

- Μιχάλης Βρέντζος

Πολιτιστικός Σύλλογος Καβροχωρίου

e-mail: politistikos.kavroxori@gmail.com

- Σχολή Χορού Μαρής

e-mail: sxolixoroumaris@gmail.com

website: sxolixoroumaris.gr

- «Χορόσπιτο» - Ιωάννης Πλαγιωτάκης

E-mail: johnplagiotakis@gmail.com

γ. Περαιτέρω πληροφορίες για το στοιχείο:

- Ross Daly, E-mail: rossmdaly@gmail.com

- Στυλιανός Βασιλάκης

- Νικόλαος Γιακουμάκης, E-mail: ngiak2@hotmail.com

- Ανδρέας Ζεάκης Γλυνιάς, E-mail: aglinias@gmail.com

- Βασιλική Καμπάνη

- Στέλιος Καρλάκης, E-mail: stelios_karlakis@yahoo.gr

- Βασίλης Κουντούρης, E-mail: villo3232@gmail.com

- Γεώργιος Μαυράκης

- Γεώργιος Παραγιουδάκης, E-mail: sxolixoroumaris@gmail.com

- Μαρία Πιτσικάκη, E-mail: mapitsikaki@gmail.com
- Γιώργος Σαριδάκης
- Γιώργος Σαρρής
- Αστρινός Σαρρής
- Αριστείδης Σκουλάς
- Γεώργιος Στρατάκης, E-mail: 29051976@gmail.com
- Ελένη Σωμαράκη, E-mail: sxolixoroumaris@gmail.com
- Στέλιος Φλουρής

3. Αναλυτική περιγραφή του στοιχείου ΑΠΚ, όπως απαντάται σήμερα (έως 1.000 λέξεις)

Ο Μαλεβιζιώτης είναι ένας από τους τέσσερεις πιο δημοφιλείς παγκρήτιους χορούς, ο οποίος χορεύεται σε κύκλο, από άντρες και γυναίκες με τις παλάμες πιασμένες στο ύψος των ώμων (με λυγισμένους τους αγκώνες). Αποτελείται από οχτώ βήματα μπροστά και οχτώ πίσω, σε ρυθμό με μέτρο 2/4. Επιτελείται με τη συνοδεία λύρας ή βιολιού, λαγούτου, μαντολίνου ή ασκομαντούρας.

Πρόκειται για έναν χορό μεγάλης δυναμικής και έντασης, ζωνρό και εντυπωσιακό, που επιτρέπει στον χορευτή να αυτοσχεδιάσει και να επιδείξει τη δεξιότητά του. Τα καθίσματα, τα ταλίμια (ρυθμικά χτυπήματα των χεριών στα πόδια), οι παραλλαγές στα βασικά βήματα και οι απότομες στροφές στον αέρα είναι

μερικά από τα χαρακτηριστικά του πρωτοχορευτή, ο οποίος ηγείται του κύκλου προσπαθώντας να κρατάει το μέτρο. Άλλοτε πάλι είναι οι δυο οι πρώτοι χορευτές που κάνουν εναλλάξ εντυπωσιακές φιγούρες, άλματα στον αέρα ή φιγούρες με τα πόδια επάνω και το κεφάλι προς τα κάτω (κυβισμοί). Η λεβεντιά, καθώς επίσης και η ξεχωριστή ιδιομορφία στους καμπανούς (πηδηχτές κοφτές πλαγιαστές φιγούρες) και στις όρτσες (αυτοσχέδιες χορευτικές κινήσεις), χαρίζουν ένα εντυπωσιακό χορευτικό θέαμα.

Κάποιες φορές ο πρωτοχορευτής αποσπάται από τον χορό και χορεύει μόνος του, άλλοτε χτυπώντας τα χέρια του ή άλλοτε τα πόδια του στον ρυθμό του σκοπού ή άλλοτε πάλι με τη βοήθεια του δεύτερου χορευτή κάμπει το σώμα του προς τα πίσω μέχρι το κεφάλι του να ακουμπήσει το έδαφος και γρήγορα να επανέλθει στην αρχική του στάση και όλα αυτά ακολουθώντας τον ρυθμό της μουσικής (Χατζηδάκης, 1909). Τα μεγάλα βήματα (ζάλα) και οι εντυπωσιακοί μεγάλοι πήδοι (καμπανοί) εξαρτώνται από την ιδιοσυγκρασία του χορευτή και την κοντυλιά του σκοπού.

Στο παρελθόν τα βήματα του Μαλεβιζιώτη ήταν σε αργό ρυθμό. Σήμερα, στο χωριό Κορφές του Δήμου Μαλεβιζίου χορεύεται ο Ασιγανός Μαλεβιζ(ώ)της, το όνομα του οποίου προήλθε από τα σιγανά, σεμνά και ήρεμα βήματά του. Αναφέρεται επίσης και ο Κορφινός Μαλεβιζ(ώ)της, με την ονομασία του να συνδέεται με το χωριό Κορφές, όπου αποτελεί από παλιά ιδιαίτερα αγαπητό χορό των Κορφινών.

4. Χώρος/εγκαταστάσεις και εξοπλισμός που συνδέονται με την επιτέλεση/ άσκηση του στοιχείου ΑΠΚ⁴

Στις αγροτικές κοινωνίες του παρελθόντος το χοροστάσι ήταν ο κατεξοχήν χώρος επιτέλεσης του χορού. Σήμερα, προσαρμοσμένος στις νέες ανάγκες και συνθήκες της εποχής μας, ο Μαλεβιζιώτης χορεύεται τόσο σε ανοιχτούς χώρους (π.χ. αυλές, πλατείες, περιβόλους εκκλησιών, υπαίθρια θέατρα), όσο και σε κλειστούς (σπίτια, χώρους εστίασης, μουσικές/θεατρικές σκηνές), σε αστικά αλλά και αγροτικά περιβάλλοντα. Έτσι, επιτελείται σε κοινωνικές συναθροίσεις με την ευκαιρία γάμων, βαπτίσεων, ονομαστικών γιορτών, πανηγυριών ή ακόμα και αγροτικών εργασιών, όπως είναι ο θερισμός, ο τρύγος, τα καζανέματα. Επιπλέον, ο χορός επιτελείται και σε χοροδιδασκαλεία που κρατούν ζωντανή την κρητική χορευτική παράδοση, τόσο στην Κρήτη όσο και σε όλη την Ελλάδα και τις περιοχές, όπου ζουν Έλληνες στο εξωτερικό.

Τα μουσικά όργανα που συνδέονται με τον Μαλεβιζιώτη είναι η λύρα ή το βιολί, το λαγούτο, το μαντολίνο ή η ασκομαντούρα (κυρίως στις ορεινές περιοχές).

5. Προϊόντα ή εν γένει υλικά αντικείμενα που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της επιτέλεσης/άσκησης του στοιχείου ΑΠΚ

6. Ιστορικά στοιχεία για το στοιχείο ΑΠΚ⁵(έως 500 λέξεις)

Ο Μαλεβιζιώτης ή Μαλεβυζιώτικος ή Καστρινός Πηδηχτός χορός (ονομασία που συνηθιζόταν στο Ηράκλειο) ή Καστρινή Σούστα (ονομασία που συναντάται στη Δυτική Κρήτη) είναι ένας από τους τέσσερις παγκρήτιους χορούς που κατατάσσεται στους πηδηχτούς. Στην τελική του μορφή απαντάται στην επαρχία Μαλεβιζίου του νομού Ηρακλείου με την ονομασία Μαλεβιζιώτης. Η πρώτη αναφορά στον πηδηχτό χορό γίνεται κατά τον 19ο αιώνα και συγκεκριμένα το 1883 στην Εφημερίδα «Μίνως», όπου στο πλαίσιο του εορτασμού του πρώτου καρναβαλιού στην πόλη του Ηρακλείου οι χριστιανοί χορεύουν τον συγκεκριμένο χορό μπροστά στον Εσάτ Πασά (Παράρτημα 1). Στο ηθογραφικό μυθιστόρημα του Ιωάννη Κονδυλάκη «Πατούχας» γίνεται λόγος σε χαρακτηριστικά του χορού (Παράρτημα 2), ενώ στο βιβλίο «Ο Γάμος εν Κρήτη» (Βλαστός, 1893, 2011 [επανέκδοση]) γίνεται ειδική μνεία στον τόπο προέλευσης του χορού με αναφορά στην Επαρχία Μαλεβιζίου. Επιπρόσθετα, ο χορός αναφέρεται το 1909 με έξι διαφορετικές ονομασίες στους νομούς Ηρακλείου και Λασιθίου: «Πηδηχτός», «Καστρινός πηδηχτός», «Καστρινός χορός», «Μαλεβιζιώτικος», «Μαλεβιζιώτικος πηδηχτός» ή «Καστρινή σούστα» (περιοδικό «Κρητική Στοά», Γεώργιος Χατζηδάκις).

7. Η σημασία του στοιχείου σήμερα(έως 300 λέξεις)

α. Ποια είναι η σημασία του στοιχείου για τα μέλη της κοινότητας/τους φορείς του:

Ο Μαλεβιζιώτης αποτελεί σημαντικό στοιχείο που συγκροτεί την ταυτότητα των απανταχού Κρητών, και κυρίως της νέας γενιάς που τον διαφυλάσσει ζωντανό μέχρι σήμερα. Οι φορείς του (χοροδιδάσκαλοι, χορευτές κάθε ηλικίας, οργανοπαίχτες, κ.ά.), αυτοί που διαβιούν τόσο στην περιοχή της πρώην επαρχίας Μαλεβιζίου, όσο και αλλού εντός και εκτός Ελλάδας, ενώνονται μέσω της επιτέλεσής του. Όσοι χορεύουν τον Μαλεβιζιώτη νιώθουν ότι γι' αυτούς αποτελεί ζωτικό στοιχείο της

ταυτότητάς τους και αναπόσπαστο κομμάτι της συλλογικής τους έκφρασης σε κάθε κοινωνική εκδήλωση (π.χ. γάμοι, βαφτίσια, πανηγύρια, γλέντια). Συνηθίζουν να λένε ότι, όταν χορεύουν, όλα πάνε καλά.

β. Ποια είναι η σημασία του στοιχείου για τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία

Ο Μαλεβιζιώτης αποτελεί μέρος της πλούσιας ελληνικής χορευτικής παράδοσης. Με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αναδεικνύει και προβάλλει την κρητική μουσικοχορευτική παράδοση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Με τις τοπικές του παραλλαγές διανθίζει τη ζωντανή πολιτιστική κληρονομιά της χώρας και προσελκύει το ενδιαφέρον ανθρώπων με ή ακόμα και χωρίς καταγωγή από την Κρήτη, οι οποίοι εκφράζονται μέσα από την επιτέλεσή του.

γ. Συμμετείχε και πώς η κοινότητα στην προετοιμασία της εγγραφής του στοιχείου στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς;

Τον Οκτώβριο του 2020 ο Δήμος Μαλεβιζίου, με την υποστήριξη της τοπικής κοινωνίας, των προέδρων των τοπικών κοινοτήτων, πολιτιστικών συλλόγων και χοροδιδασκάλων, ανέλαβε την πρωτοβουλία για την προετοιμασία δελτίου με σκοπό την υποψηφιότητα του Μαλεβιζιώτη για εγγραφή στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας. Για τη συμπλήρωση του Δελτίου πραγματοποιήθηκε επιτόπια έρευνα από τη συντακτική ομάδα.

Για τις ανάγκες ενημέρωσης της τοπικής κοινωνίας, ο Δήμος Μαλεβιζίου δημοσίευσε δελτίου τύπου και σχετικές αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, επικοινωνήσε με τους προέδρους των πολιτιστικών συλλόγων και των κοινοτήτων, με σκοπό την οργάνωση συναντήσεων με τη συντακτική ομάδα για την πραγματοποίηση συνεντεύξεων.

Επιπλέον, συνεντεύξεις διενεργήθηκαν σε χοροδιδασκαλεία με παλιούς και νέους χορευτές, μουσικούς, αλλά και χοροδιδασκάλους της κεντρικής και ανατολικής Κρήτης. Ιδιαίτερα θερμή ήταν η ανταπόκριση των κατοίκων που βοήθησαν στην καταγραφή των πληροφοριών, με ενδεικτικά παραδείγματα τα χωριά Κρουσσώνας, Δαμάστα, Κορφές, Γαζί και Καβροχώρι.

Μέσα από τις συνεντεύξεις καταγράφηκαν προφορικές μαρτυρίες και παράλληλα συγκεντρώθηκε οπτικοακουστικό υλικό και βιβλιογραφία.

8. Διαφύλαξη/ανάδειξη του στοιχείου

α. Πώς μεταδίδεται το στοιχείο στις νεότερες γενιές σήμερα;

Το ενδιαφέρον της νεολαίας για την εκμάθηση του χορού παραμένει αμείωτο, με όλο και αυξανόμενη συμμετοχή στα μαθήματα που οργανώνονται από χοροδιδασκαλεία και πολιτιστικούς συλλόγους, οι οποίοι διαθέτουν χορευτικά τμήματα για παιδιά και ενήλικες. Ο χορός μεταδίδεται, βέβαια, από γενιά σε γενιά και βιωματικά μέσα από το οικογενειακό και συγγενικό περιβάλλον των παιδιών και νέων.

β. Μέτρα διαφύλαξης/ανάδειξης του στοιχείου που έχουν ληφθεί στο παρελθόν ή που εφαρμόζονται σήμερα (σε τοπική, περιφερειακή ή ευρύτερη κλίμακα)

Ο χορός με την ξεχωριστή θέση που έχει, ιδιαιτέρως στην επικράτεια του Δήμου Μαλεβιζίου, έχει παραμείνει ζωντανός μέσα στο πέρασμα του χρόνου μέσα από τη συνεχή επιτέλεσή του. από γενιά σε γενιά. Στα πανηγύρια, τις γιορτές και τα γλέντια των Κρητών ο Μαλεβιζιώτης πάντα είχε και έχει ξεχωριστή θέση.

Η δημοτική αρχή Μαλεβιζίου μετά από αίτημα εκπροσώπων της τοπικής κοινωνίας, ως επιπλέον μέτρο διαφύλαξης, ξεκίνησε τη διαδικασία για την υποβολή υποψηφιότητας στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας.

γ. Μέτρα διαφύλαξης/ανάδειξης που προτείνεται να εφαρμοστούν στο μέλλον (σε τοπική, περιφερειακή ή ευρύτερη κλίμακα)

Μέσα από τη μελέτη των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν, κυρίως με χορευτές, χοροδιδασκάλους και οργανοπαίκτες, συγκεντρώθηκαν προτάσεις που θα μπορούσαν να υλοποιηθούν στο μέλλον ως μέτρα διαφύλαξης του Μαλεβιζιώτη σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, όπως ακολούθως:

1. Διοργάνωση συνεδρίου για τον Μαλεβιζιώτη χορό με τη συμμετοχή των φορέων του στοιχείου, τη συνεργασία της πανεπιστημιακής κοινότητας, τη σύμπραξη της Περιφέρειας και την υποστήριξη του Υπουργείου Πολιτισμού.
2. Διοργάνωση τοπικού φεστιβάλ το καλοκαίρι του 2023, με σκοπό να γίνει μελλοντικά ετήσιος θεσμός, ο οποίος θα περιλαμβάνει δράσεις για παιδιά και ενήλικες και θα απευθύνεται τόσο στην τοπική κοινωνία όσο και στους

επισκέπτες. Η θεματική του θα επικεντρώνεται στην ανάδειξη της σημασίας του Μαλεβιζιώτη για την πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής, ενώ παράλληλα θα περιλαμβάνει και μαθήματα για τη διδασκαλία του χορού. Στο φεστιβάλ προτείνεται να φιλοξενείται κάθε χρόνο ένας χορευτικός σύλλογος από την υπόλοιπη Ελλάδα, με σκοπό την ανταλλαγή μουσικοχορευτικών παραδόσεων.

3. Δημιουργία εκπαιδευτικής μουσειοσκευής για μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με σκοπό τη δωρεάν διάθεσή της σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο για τη διάδοση του Μαλεβιζιώτη, όπως αυτός χορεύεται στην επαρχία Μαλεβιζίου μέχρι σήμερα. Η μουσειοσκευή αυτή θα σχεδιαστεί από ομάδα διαφορετικών ειδικοτήτων, όπως παιδαγωγοί, χοροδιδάσκαλοι, μουσικοί και ανθρωπολόγοι του χορού και, αφού λάβει την έγκριση από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, μπορεί να διακινηθεί δωρεάν σε σχολικές μονάδες. Υπεύθυνος για τη διάθεση της μουσειοσκευής θα είναι ο Δήμος Μαλεβιζίου.
4. Δημιουργία εθνογραφικού ντοκιμαντέρ, στο οποίο θα παρουσιάζεται ο τρόπος επιτέλεσης του χορού με τις κατά τόπους παραλλαγές του, η ιστορία του, συνεντεύξεις πρωτοχορευτών και σημαντικών μουσικών, με σκοπό την περαιτέρω προβολή του χορού.
5. Προσπάθεια συλλογής και ηχογράφησης μαλεβιζιώτικων σκοπών από ντόπιους οργανοπαίχτες για τη μελέτη, διαφύλαξη και προβολή του χορού. Για τον συντονισμό της πρωτοβουλίας ο Δήμος Μαλεβιζίου, εκφράζοντας την επιθυμία της τοπικής κοινωνίας, προτίθεται να έρθει σε επικοινωνία με την πανεπιστημιακή κοινότητα, αλλά και Κρήτες μουσικούς, που μπορούν να συνδράμουν στην προσπάθεια.

9. Βασική Βιβλιογραφία

Αεράκης, Σ. (έρευνα, καταγραφή, επιμέλεια). *Οι πρωτομάστορες της κρητικής μουσικής (1920-1955)*. Αθήνα: Αεράκης- Κρητικό Μουσικό Εργαστήρι.

Αετουδάκης, Δ. (1982). *Οι κρητικοί χοροί*. Αθήνα.

Αλιγιζάκης, Α. (2005). *Κρητικός χορός, τέχνη & φυσική άσκηση*. Ηράκλειο: Μουσικές Εκδόσεις Σείστρον.

- Αλιγιζάκης, Α. (2008). *Η κρητική μουσικοχορευτική παράδοση στον 20ό αιώνα*. Ηράκλειο: Μουσικές Εκδόσεις Σείστρον.
- Βαρδάκης, Β. (2014). *Ο παραδοσιακός χορός στις ανατολικές περιοχές της Κρήτης*. Ιεράπετρα: Ιεράπετρα 21ος Αιών.
- Βλαστός, Π. (2011). *Ο γάμος εν Κρήτη: ήθη και έθιμα Κρητών*. Δρόμων.
- Δρανδάκης, Α. (1993). *Ο αυτοσχεδιασμός στον ελληνικό δημοτικό χορό*. Αθήνα.
- Τσουχλαράκης, Θ. & Τσουχλαράκης, Ι. (1997). *Η ιστορία και η λαογραφία της κρητικής φορεσιάς*. Κλασικές εκδόσεις.
- Τσουχλαράκης, Ι. (2000). *Οι χοροί της Κρήτης: μύθος, ιστορία, παράδοση*. Κέντρο Σπουδής Κρητικού Πολιτισμού.
- Χατζηδάκης, Γ. (1958). *Κρητική μουσική: ιστορία, μουσικά συστήματα, τραγούδια και χοροί*. Κουλτούρα.

10. Συμπληρωματικά Τεκμήρια

α. Κείμενα (πηγές, αρχειακά τεκμήρια κτλ.)

β. Χάρτες

γ. Οπτικά και ακουστικά τεκμήρια (σχέδια, φωτογραφίες, αρχεία ήχου, βίντεο κτλ.)

Φωτογραφίες

Βίντεο (Αντιπροσωπευτικά βίντεο, αναρτημένα σε κανάλια του Youtube)

- Aggelaskoula (2019, 20 Αυγούστου). *Μιλτιάδης Βαρουχάκης Χρύσανθος ΜακράκηςΜαλεβιζιώτηςΚαρλάκης Άγιος Μύρωνας 7-8-2019*. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=HGIYbAyK738>

- Εθιανή Μονοφατσώτισσα (2018, 21 Δεκεμβρίου). *Μαλεβιζιώτης - Μιλτιάδης Βαρουχάκης*. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=9PZDT99w-ag>

- Αεράκης Κρητικό Μουσικό Εργαστήρι – Σείστρον (2014, 24 Σεπτεμβρίου). *ΑΝΤΩΝΗΣ ΜΑΡΤΣΑΚΗΣ - ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΜΠΑΛΤΖΑΚΗΣ - ΜΑΛΕΒΙΖΙΩΤΗΣ ΜΕ ΑΣΚΟΜΑΝΤΟΥΡΑ | Official videoclip 2014*. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=EK6Ot7uZOjc>

- Αεράκης Κρητικό Μουσικό Εργαστήρι – Σείστρον (2020, 24 Μαρτίου). *ΜΑΛΕΒΙΖΙΩΤΗΣ (ΟΡΓΑΝΙΚΟ) - ΘΑΝΑΣΗΣ ΣΚΟΡΔΑΛΙΟΣ | Official AudioRelease © 1999*. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=S4SkJPuOz1Q>

- Αεράκης Κρητικό Μουσικό Εργαστήρι – Σείστρον (2014, 14 Σεπτεμβρίου). *ΒΑΣΙΛΗΣ ΣΚΟΥΛΑΣ - ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΟΥΚΑΚΗΣ - ΜΑΛΕΒΙΖΙΩΤΗΣ | Official videoclip © 2014*.

<https://www.youtube.com/watch?v=rTYNXDlCk9s>

δ. Διαδικτυακές πηγές (υπερσύνδεσμοι)⁶

11. Στοιχεία συντάκτη του Δελτίου

α. Όνομα Συντάκτη/-ών

1. Βασιλική Παπαδοπούλου
2. Παρασκευή - Μυρσίνη Νάσιου

β. Ιδιότητα Συντάκτη/-ών

1. Αρχαιολόγος, Διαχείριση Πολιτιστικής Κληρονομιάς (BA, MA), Ερευνήτρια Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

⁶Παρατίθενται υπερσύνδεσμοι διαδικτυακών τόπων στους οποίους μπορεί κανείς να ανατρέξει για επιπλέον τεκμηρίωση του στοιχείου.

e - mail: vaso7880@yahoo.gr

2. Πολιτική Επιστήμων, Διαχείριση Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Διεθνολόγος, (BA, MA, MSc), Υποψήφια Διδάκτωρ, Ερευνήτρια Πανεπιστημίου Πειραιώς.

e - mail: myrevi.nasiou@gmail.com

γ. Τόπος και Ημερομηνία Σύνταξης του Δελτίου

Αθήνα, Οκτώβριος 2021.

12. Τελευταία συμπλήρωση/επικαιροποίηση του Δελτίου

Παράρτημα

Παράρτημα 1

«Τριάντα Κρήτες λεβέντες, ο ένας εκλεκτότερος του άλλου χορεύουν τον θεαματικόνπηδηχτόν, έξω από την πόρτα του Πασά, ενώ πλήθη κόσμου συρρεύσαντα τον παρακολουθούν[...].» (Εφημερίδα «Μίνως» του Ηρακλείου, 1883).

Παράρτημα 2

«Υπό την κίνησην του δοξαριού του έφευγονγοργόπτεροι του πηδηχτού οι ήχοι. Και όλος ο κύκλος των χορευτών εκινείτο δια μιας ως εις άνθρωπος[...] Ήρχοντο στιγμαί κατά τας οποίας η λύρα εγαύγιζε[...]ο δε χορός εμαίνετο» (Κονδυλάκης, Ι., 1892).